

Návyková rizika a kardiologie

Prim. MUDr. Karel Nešpor, CSc.
Psychiatrická nemocnice Bohnice, Praha

Úvod

Následující přehled si nečiní nárok na úplnost, jedná se spíše o příklady. Zneužívání návykových látek, zejména alkoholu a tabáku, je v populaci značně rozšířené. Lékař, který zná dále uvedená rizika, bude proto úspěšnější při diagnostice i terapii.

Tabák

Kardiovaskulární rizika tabáku jsou všeobecně známá. Méně se ale ví, že výhody toho, když jedinec přestane kouřit, se objevují rychle. Už po 12 hodinách nekouření se normalizuje hladina kyslíčnicku uhelnatého v krvi. Po jednom roce nekouření se u bývalého kuřáka sníží riziko onemocnění věnčitých cév na polovinu. Legislativní omezení týkající se kouření mají v prevenci srdečních onemocnění příznivý a rychlý efekt (Gao et al., 2019).

Alkohol

Protektivní účinky malých dávek alkoholu na srdce přední epidemiologové zpochybňují (např. Fillmore et al., 2006, Chikritzhs et al., 2015). Zato se zjistilo, že u disponovaných jedinců mohou i malé dávky alkoholu vyvolat fibrilaci síní (Marcus et al., 2021). Vyšší dávky alkoholu vedou ke zvýšení krevního tlaku a tepové frekvence (Tasnim et al., 2020), což představuje riziko zvláště u pacientů s hypertenzí. I poměrně malé dávky alkoholu mohou vést ke strukturálním změnám orgánů, včetně mozku a srdce (Evangelou et al., 2021). Crauciuc et al. (2021) popsali soubor zemřelých osob, které před smrtí pily alkohol. Změny na srdci, které autoři zjistili, zahrnovaly dilatační kardiomyopatii, fibrózu srdečního svalu a srdeční infarkt.

Rozsáhlá, a ne plně prozkoumaná oblast je interakce alkoholu a léků. Tak např. kombinace alkoholu a perorálních antidiabetik může vyvolat hypoglykémii, stavy bezvědomí a pády. V této souvislosti je třeba zmínit interakci alkoholu a antipsychotik. Většina antipsychotik prodlužuje QT interval. S ohledem na riziko arytmií považujeme při léčbě intoxikace a odvykacích stavů po alkoholu antipsychotika za kontraindikovaná.

Marihuana

Při intoxikaci marihuanou dochází k podstatnému zvýšení tepové frekvence. Po této droze byly i u mladších lidí popsány smrtelné srdeční příhody. Uvádí se, že hodinu po vykouření marihuanové cigarety je riziko náhlé srdeční příhody zvýšeno téměř pětkrát. Při tom hraje roli i spasmus věnčitých tepen. Byla také popsána fibrilace komor u muže ve věku 23 let hodinu po vykouření marihuanové cigarety. Riziko pro srdce zvyšuje karboxyhemoglobin v krvi. Po kouření marihuany byly popsány ischemické mozkové mrtvice u pacientů, u nichž nebyly přítomny jiné rizikové faktory. Navíc u části těchto osob došlo k exacerbaci symptomů poté, co znovu začali kouřit marihuanu. Komplikace mohou působit také změny krevního tlaku. Při odvykacím stavu dochází k jeho klinicky signifikantnímu zvýšení. Zvýšení také často nastává při akutní intoxikaci. Naopak prudký pokles krevního tlaku a kolapsové stavy (riziko pádů a úrazů) byly popsány při změně tělesné polohy z lehu do stoje.

Opiáty

Sem patří např. heroin, fentanyl a morfin. Při předávkování dochází nejčastěji k zástavě dechu a hypoxii.

Kokain a pervitin

Intoxikace těmito látkami má významná kardiovaskulární rizika. K nim patří vzestup krevního tlaku, srdeční arytmie, náhlé srdeční a mozkové příhody. Léčbu těchto pacientů často komplikuje neklid, agitovanost a paranoidní symptomatologie.

MDMA („Extáze“)

Jedná se o syntetický halucinogen, jehož účinky se do značné míry podobají účinku pervitinu, s nímž je při pouličním prodeji často zaměňován. Podobná jsou i kardiovaskulární rizika. Jedná se o drogu, která se často používá na diskotékách. I samostatně a tím spíše v kombinaci s dlouhým tancem dochází k vzestupu tělesné teploty, velkým ztrátám vody i minerálních látek a hrozí orgánové poškození.

Benzodiazepiny a další tlumivé léky

Intoxikace těmito látkami se může mimo jiné projevovat poklesem krevního tlaku, poruchami rovnováhy a zástavou dechu. Odvykací stavy bývají dlouhé a provází je masivní úzkost, což zvyšuje krevní tlak. U osob, které užívaly benzodiazepiny dlouhodobě, bývá často lepší postupné vysazování, byť se jednalo o terapeutické dávky.

Organická rozpouštědla

Jejich zneužívání je provázeno orgánovými změnami. Hrozí i poškození mozku. Při intoxikaci může dojít k zástavě srdce a náhlé smrti, a to i u osob, které nejsou závislé a zkusili drogu poprvé v životě. Toto riziko ještě roste, jestliže zneužívání drogy předcházela tělesná aktivita. Těkavé látky senzitivizují srdce vůči katecholaminům a smrt nejčastěji nastává v důsledku arytmií, uplatňovat se při tom mohou i hypoxie, aspirace zvratků a laryngospasmus (Adgey et al., 1995).

Hazardní hry

Hazardní hry bývají provázeny silným a dlouhotrvajícím stresem. To s sebou nevyhnutelně přináší i kardiovaskulární rizika včetně vzestupu krevního tlaku a tepové frekvence i náhlé srdeční smrti. Podle studie autorů Jason a spol. (1990) došlo v Atlantě za čtyři roky k 398 úmrtím v souvislosti s hazardní hrou v kasinu. Příčinou náhlé smrti byly v 83 % případů náhlé srdeční příhody.

Kombinace více návykových rizik

V praxi se výše zmíněná rizika u téhož jedince často kombinují. Tak většina těch, kdo zneužívají alkohol, také kouří tabák. Častá je i kombinace zneužívání alkoholu nebo pervitinu a hazardních her nebo kombinace zneužívání marihuany a pervitinu. To zvyšuje kardiovaskulární rizika včetně náhlých srdečních příhod.

Stručně o krátké intervenci

Krátká intervence je časově nenáročná a měli by ji provádět lékaři všech klinických oborů. Krátkou intervencí jsme se zabývali na jiném místě, zde jen vyjmenujeme některé možnosti.

- Jasně doporučení abstinovat.
- Motivační rozhovor, při němž si pacient lépe uvědomí rizika návykového chování a výhody abstinence.
- K posílení motivace lze využít i příbuzné a další osoby z pacientova okolí. Častou motivací k léčbě závislosti bývá např. hrozba rozvodu nebo možnost ztráty zaměstnání.
- Předání svépomocného materiálu: Materiály pro závislé na alkoholu, závislé na jiných psychoaktivních látkách, kuřáky a patologické hráče i jejich příbuzné jsou zdarma na www.drnespor.eu.
- Doporučit účast ve svépomocné organizaci, jako jsou Anonymní alkoholici.
- Poskytnutí kontaktu na linku důvěry nebo jinou službu telefonické pomoci.
- Ke krátké intervenci lze využívat také telefon a internet.
- Doporučení týkající se životního stylu.
- Nácvik relevantních dovedností, např. odmítání.
- Aktivní předání spočívá v tom, že lékař dohodne pacientovi návštěvu na pracovišti pro léčbu závislostí a pacienta k této návštěvě doprovodí někdo z rodiny.

Literatura

1. Adgey AA, Johnston PW, McMechan S. Sudden cardiac death and substance abuse. *Resuscitation*. 1995; 29(3):219-21.
2. Crauciuc DV, Stan CI, Rîșcanu LA et al. Death-causing cardiac injuries after chronic alcohol intake identified by forensic medicine. *Rom J Morphol Embryol*. 2021; 62(2):553-561.
3. Evangelou E, Suzuki H, Bai W et al. Alcohol consumption in the general population is associated with structural changes in multiple organ systems. *Elife*. 2021; 10:e65325.
4. Fillmore K, Kerr W, Stockwell T et al. Moderate alcohol use and reduced mortality risk: systematic

error in prospective studies. *Addict Res Theor* 2006; 14: 101-32.

5. Gao M, Li Y, Wang F et al. The effect of smoke-free legislation on the mortality rate of acute myocardial infarction: a meta-analysis. *BMC Public Health*. 2019; 19(1):1269.
6. Chikritzhs, T, Stockwell T, Naimi T a spol. Has the leaning tower of presumed health benefits from 'moderate' alcohol use finally collapsed? *Addiction*. 2015; 110(5):726-727.
7. Jason DR, Taff ML, Boglioli LR. Casino-related deaths in Atlantic City, New Jersey 1982-1986. *Am J Forensic Med Pathol*. 1990; 11(2):112-23.
8. Marcus GM, Vittinghoff E, Whitman IR et al. Acute Consumption of Alcohol and Discrete Atrial Fibrillation Events. *Ann Intern Med*. 2021; 174(11):1503-1509.
9. Tasnim S, Tang C, Musini VM, Wright JM. Effect of alcohol on blood pressure. *Cochrane Database Syst Rev*. 2020; 7(7):CD012787.